

Harcban született barátság

(Budapesti emlékek)

Január első felében amikor a szovjet gyalogosok felszabadították Csepelt, a véletlen úgy hozta, hogy jelen voltam egy szovjet árkász és egy csepeli munkás érdekes beszélgetésénél. Az árkász aknázókkal készülték a járta végig az egyik gyártelepet. A munkás pedig, aki a közeli lakónegyedből került elő, azt nézte, hogy mi történt a gyárral, ahol dolgozott. Leverten járta végig tekintetét a romhalmazon. Alig néhány nappal előbb még állt az üzem, de a németek visszavonulásuk előtt felrobbantották.

Kérges tenyerek

Az árkász nyilván megértette, mit érez ez a magyar ember. Hozzálépett.

— Proletár? — kérdezte, barátságosan mosolyogva.

— Proletár — hagyta rá a munkás és jelekkel megmagyarázta, hogy éppen ebben a műhelyben dolgozott, amíg azt a fasiszták romba nem döntötték.

Erre az árkász, ugyancsak jelbeszéd segítségével elmondotta, hogy ő is munkás, Sztalingrádban dolgozott, a traktorgyárban, s hogy azt a gyárat is elpusztították a németek, de most már gyors ütemben folyik a gyár újjáépítése.

— Ne csüggedj tovaris, fel a fejjel! — mondta a sztalingrádi. — Ti is felépítitek a gyáratokat. Meglásd, még szebb lesz, mint volt.

S eközben oly meggyőzően gesztikulált, hogy a csepeli proletár nagy-szerűen megértette őt. Széles kar-mozdulatokkal mutogatta, hogyan épülnek majd fel ezen a helyen az új műhelyek, hogyan fognak újra zakatolni a gépek, milyen serény munka és lüktető élet lesz itt ismét. És a magyar munkás arca felderült. A jövő vetett törhetetlen hit, amely az orosz katonán minden szavából, minden mozdulatából áradt, rá is átragadt.

A katonának megmarkolta a munkás kezét, tenyerét felfelé fordította, majd saját felfelé fordított tenyerét melléhelyezte. A magyar munkás értelmetlenül nézett az orosz katonára szemébe.

Az árkász rábökött mutatóujjával

Emlékszem egy esetre, amikor híradósaink, miközben a tábori telefon huzalait szerelték a Városligetben, egy teljesen kimerült, kiéhezett anyára bukkantak, aki csontótt soványodott gyermekével a karján, ott támo-lyogott a fák között. Az asszony elmondta, hogy rokonaihoz szeretne eljutni Kispestrre, ahol talán megmen-heti gyermekét és ő is jóllakhat végre. A katonák szó nélkül zsebükbe, oldal-zsákjukba nyultak és gondosan be-csomagolt kenyér-, szalonna- és cukor-adagjukat — frontharcosok számára oly sokat jelentő tartalékokat — átadták az asszonynak, akinek könnyek pergették végig az arcán, hangja a meghatottságtól el-csuklott, s csak ennyit tudott mondani:

— Köszönöm! Köszönöm szépen...

Azt hiszem, a budapesti színészek közül sokan máig sem felejtették el a moszkvai Oleg Vasziljev kapitányt és bajtársait. Vasziljev, polgári életben operettszínész, a háború éveiben az egyik katonai alakulat klubjának volt a vezetője. Harcoló alakulatával eljutott Budapestre is. Még javában dúltak a harcok, amikor a klub, melynek munkájában az alakulat műkedvelői: énekesek, táncosok, színjátékosok, szavalók, zenészek vettek részt, az egyik pesti színházba költözött. A budapesti színészek hamarosan mindennapos vendégek lettek a klubban. Gyakran együtt léptek fel a közösen szervezett bajtársi hangversenyeken. Vasziljevnek minden alkalommal bő-ségesen megvendégelték őket, meg-osztották ennivalójukat, hozzásegítet-ték a művészeket és családtagjaikat, hogy könnyebben vészeljék át a leg-súlyosabb élelmiszerhiányt.

Akik feláldozták magukat

A szovjet harcosok nem egyszer mentettek meg budapestieket a köz-vetlen halálveszélytől. Egy alkalom-mal például szovjet katonák, Bergyá-jev őrmester vezetésével, saját életük árán egy egész budapesti bérház lakóinak életét mentették meg a Rá-kóczi-út környékén.

Bergyájevvel és hat társát váratlanul egy nagylétszámú SS-csapat rohanta meg. A hét szovjet harcos a ház föld-szintjére szorult és minden segítség-

került a ház. A pincében meghúzó-dó lakók mondták el zokogva az öt el-pusztult katonát hőstettét...

A házra vigyázatok

A németek azért, hogy a szovjet főparancsnokság ultimátumát elutasí-tották és a parlamenteket legyilkol-ták, tudatosan pusztulásra ítélték Budapest kulturális értékeit és épít-észeti műremekeit. De a szovjet ka-tonák és tisztük még a legelkesere-dettebb harcok napjaiban is arra tö-rekedtek, hogy a gyönyörű város leg-szebb épületeit, szobrai megkíméljék a pusztulástól. Amikor például a Ludovika Akadémiát ostromolták, a döntő roham előtt így szólt katonái-hoz a zászlóaljparancsnok:

— A házra vigyázatok, bajtársak! Lássétek az ellenséget, de lehetőleg úgy, hogy az épület minél kevesebb kárt szenvedjen. Ez a ház nagy érték és meg kell menteni a magyar nép számára.

Himnusz a lőporfüstben

A Pest központjában látott ese-ményekből a következő néhány esetet említem meg. Egy pompás épületben, melyet a szovjet gyalogosok teljesen körülzártak, nagyobb csoport nyilas barrikádozta el magát. A nyilasok többször felszólították, adják meg magukat, ők azonban sortűzzel vála-sztottak. A parancsnok, látva, hogy az épület megrohanása sok áldozatot kö-vetelne, elhatározta, hogy a házat fel-robbantja. De épp ekkor érkezett oda egy öreg magyar ember. Kétségbe-esetten, hadonászva próbált valamit megértetni a katonákkal, akik elvezet-ték a parancsnokukhoz. A parancs-nok odarendelte a tolmácsot. Az öreg ember elmondta, hogy zenetanár és az épület, amelybe a nyilasok befész-kelték magukat, a város egyik leg-jobb zeneiskolája. Elmondotta azt is, hogy sok, igen értékes zongora és egyéb hangszer van az épületben, melyeket meg kell menteni a nép számára. Kérte, ne robbantsák fel a házat és egyben felajánlotta, hogy elvállalja a parancsnok szerepét.

Atadtak neki egy rúdra tűzött fehér zászlócskát, mellyel elindult az épü-let felé. Odaérve minden igyekezeté-vel próbálta rábeszélni a nyilasokat, hogy adják meg magukat. Feleletül csak részeg röhögés és lövések hang-zottak el. Az öregember könnyebben megsebesült, de erre ügyet sem vetett és gyorsan visszaszaladt a szovjet katonákhoz.

— Robbantsák fel!... Inkább pusztuljanak el a zongorák, de ezeket a gazembereket meg kell semmisíteni! — mondotta, miközben az egészségügyi katonára sebet kötözte.

A tiszt és a katonák azonban saj-nálták rombadönteni a zeneiskolát és ezért elhatározták, hogy roham-mal veszik be. Az elhatározást tett követte. A roham teljes sikerrel járt. Néhány harcos megsebesült. A bá-

„Orosz katoná” (F. I. Nyevezsin festménye)

csiká könnyes szemmel mondott kö-szönetet a katonáknak és bevezette őket egy terembe, ahol szebbnél szebb zongorák és más hangszerek sora-koztak egymás mellett. Az öreg zene-tanár leült az egyik zongorához. És a teremben, ahol még érezni lehetett a lőporfüst szagát, felhangzott Beetho-ven Patetikus szonátája. Himnusz volt ez, amellyel az öreg magyar zene-művész a felszabadító harcosokat ünnepelte.

A barátság hídjá

Amikor a németek Pestről Budára vonultak vissza és felrobbantották a főváros gyönyörű hídjait, a szovjet csapatok minden katonája ösztözo-ti a város lakosságának mélyeseg fel-háborodásában és haradjában. És amikor Buda felszabadult, a szovjet hidászok, a Duna jéghideg vízében gázolva, az önmegtadadásig menő erő-feszítéssel, felépítették az első hídát Pest és Buda között. Ez a híd nem-

csak a tankok és a tüzérség, hanem a magyar főváros békés lakossága számára is készült. És ehhez az első hídhöz hasonlóan, amely a németek által kettészakított gyönyörű Buda-pest két városrészét egymáshoz kap-csolta, épülni kezdett a magyar és a szovjet nép közötti örök barátság láthatatlan hídjá is.

Mindazi, ami ezekben a napokban valamennyi becsületes magyar ember lelkében végbement, beszédesen te-jezje ki egy egyszerű csepeli munkás akivel a pesti utcán beszélgettem:

— A németek és a nyilasok minden-áron arra törekedtek, hogy a szovjet emberekre szórt rágalmakkal fel-re-vezessenek bennünket. De amikor maguk ideérkeztek, lehullt a hályog a szemünkről. Most már látjuk, kik a mi ellenségeink: ők, a fasiszták. És látjuk azt is, kik a mi igazi bará-taink: ti vagytok azok, szovjet em-berek...

Sz. Szmirnov

Szovjet katonák hidat vernek a Dunán

a két kérges tenyer bőrkeményede-seire. A magyar munkás kezén sárgás színben játszóttak a kemény bütykök, az orosz árkász feketére kérgesedett tenyere pedig már a fegyverforgatás nyomait mutatta.

— Ponyimájés? Érted? — kérdezte vidáman a katoná. — Te munkás vagy, én is munkás vagyok... Hát létezik olyan erő, amelyik a munkást leörhöktethetné?

Ebben a sokat jelentő beszélgetés-ben már akkor a népeink közötti barátság szimbólumát éreztem.

Szovjet katonaszívek

A pesti és budai utcákon vívott kemény, elkeseredett harcok napjai-ban számtalanszor láthattuk, mennyi részvétet tanúsítottak a szovjet har-cosok a magyar főváros polgári lakos-sága iránt, melynek a németek, mi-után a szovjet főparancsnokság ulti-mátumát elutasították, a legszörnyűb szzenvedést és nélkülözést szánták.

tól el volt vágva. Az ellenség szobá-ról-szobára nyomta őket vissza. Miköz-ben négy életben maradt társa az utolsó barrikádról tüzelt az ellensé-gre, Bergyájev, kiutat keresve, lement a pincébe. Itt igen sok asszonyt, öreg-embert és gyereket talált, akik a har-cok elől a pincébe menekültek. Ott lent erős barrikádot lehetett volna emelni és fel lehetett volna tartóztatni a németek előnyomulását a segítség megérkezéig. De az asszonyok remé-ve kérdésközdöknél kezdtek: lesz-e a pincében lövöldözés? Bergyájev agyán egy szempillantás alatt átvillant a gondolat: ha a pincében harcra kerül sor, akkor ezek közül a békés, véd-telen emberek közül sokan áldozatul eshetnek.

És a szorongatott helyzetben lévő szovjet gyalogosok közül egy sem ment le a pincébe. Utolsó töltenyűgig tartották a szobát. És amikor minden löszerük elfogyott, mind az öten el-estek kéztüszáron. Egy órával később ismét szovjet harcosok kezére

Mit tett Budapestért a Szovjet Hadsereg?

Írta: BOGNAR JÓZSEF polgármester

1945 február 13-án közölte a szovjet hadijelentés a világgal, hogy Budapest felszabadult. A Vörös Hadsereg hősi katonái több mint hathetes kemény és áldozatos harc árán megszabadították a magyar fővárost a német fasisztáktól és magyar cinkosaitól. Ez a felszaba-dulás, amely ezelőtt négy évvel követ-kezett be Budapesten, majd április 4-én az ország egész területén, a magyar történelem döntő eseménye volt, amely lehetővé tette, hogy a magyar nép ezer-éves elnyomás után kezébe vegye a ha-talmat és felépítse a dolgozó nép sza-bad köztársaságát. A nagy Szovjetunió és a hősi Szovjet Hadsereg nemcsak a fasisztáktól, nemcsak a Horthy-rend-szer borzalmaitól szabadította meg né-pünket, hanem leverte kezünkről azo-kat a bilineseket is, amelyeket urál-kodó osztályaink raktak reánk. A Szov-jet Hadsereg — mint az Szvirdov al-tábornagy megállapította — ugyanis nem a nagybirtokosoknak és nem a nagytőkészeknek hozta el a szabadságot, hanem a dolgozó magyar népnek, a múltban elnyomott, leigázott és kisem-mizett millióknak. Ezért volt a Szovjet-unió a második világháború során az egyedüli felszabadító, mert győzelme nem azt jelentette, hogy a német fa-siszta elnyomást másfajta elnyomás váltja fel, hogy a dolgozó osztályok kizsákmányolását a régi formák hely-lyett újak helyettesítik, hanem hogy a magyar nép felépítheti független hazá-ját és az elnyomástól és kizsákmányolástól mentes társadalmat. A Szovjet-unió a második világháború során kifejtett felszabadító tevékenysége szükségszerűen folyt az ország szocia-lista berendezésének tényéből, hiszen ha nem lehet szabad az a nép, amely más népeket elnyom, akkor viszont nem nyomhat el másokat az a nép, amely a

szó igazi értelmében szabad. Ezért kö-szönhetjük a Szovjetunióknak és nagy vezérének, Sztálinnak, hogy a magyar föld a paraszté és azé is marad, hogy a magyar gyár a munkásé, és azé is ma-rad, hogy a dolgozó osztályok szilárdan kezükbe vették a hatalmat, hogy a munkásság és dolgozó parasztság szö-vegsége erősebb és szilárdabb, mint bármikor, hogy népi demokráciánk megteremtése, megszilárdítása és meg-erősítése után hozzáfoghatunk a szoc-ialista társadalmi rend felépítéséhez.

A Szovjetunió azonban nemcsak a dolgozó osztályok felszabadulását és a kizsákmányoló osztályok ellen folyta-tott eredményes harcát tette lehetővé, hanem a nemzetközi politikában betöl-tött különleges súlyával és jelentőségé-nél fogva védelmezője is volt Magyar-országnak és a többi épülő népi demo-kráciának az imperialista kapitalisták dühös támadásaival szemben. Ezért is természetes és szükségszerű volt, hogy Magyarország — mint a világ többi de-mokratikus erői is — megtalálja a he-lyét a demokratikus népek nagy béke-táborában és szilárdan kiépítse és szöveteségi szerződéseiben rögzítse kap-csolatait a Szovjetunióval. A magyar dolgozók — mint ahogy a világ többi demokratikus dolgozói is — jól tudják, hogy a Szovjetunió és a béke ügye, a Szovjetunió és a kizsákmányolástól mentes új társadalmi rend felépítése, a Szovjetunió ügye és az elnyomott népek felszabadulása egy és ugyanaz az ügy, és hogy népek, társadalmi osztá-lyok vagy egyének következetes demo-kratikus meggyőződésének próbaköve az őket a Szovjetunióhoz fűző kapoco-latok és viszonyok kérdése.

A Szovjetunió azonban nemcsak a nemzetközi politikában segíti a világ demokratikus erőit, hanem egyúttal példát ad nekünk is és a világ többi

dolgozóinak is a szocialista társadalmi rendszer felépítésében, a szocialista kultúra megteremtésében, a tervezda-ság kiépítésében, a tudományoknak az ipar és mezőgazdaság területén való alkalmazásában, a társadalmi és közösségi élet új formáinak megteremtésében is. Ezt az új szellemet éreztük és tapasztaltuk Budapest felszabadulása során is, hiszen a Szovjetunió nagy vezére és né-pünk nagy barátja, Sztálin, parancsot adott a Szovjet Hadseregnek, a szovjet parlamentek aljas meggyilkolása el-lenére, a főváros kímélésére, majd a nélkülöző és éhező Budapest éllemi-szerrel való ellátására is. Ez az új szel-lem, amelynek kialakulását a kapita-lista nemzetek uralkodó osztályai — amelyek népek között csak tölé- és alá-rendeltségi viszonyt tudnak elképzelni — nem tudnak megérteni, nyilatkozott meg hazánk felé a jóvátételi felénei el-engedésében, majd valamennyi népi de-mokrácia felé a Kölesönös Gazdasági Segítség Tanácsának létrejöttében.

Az elmúlt négy esztendő alatt hazánk elmaradt feudális-kapitalista országból a szocializmus építő népi demokráci-á, Hitler utolsó csatlósából a Szovjet-unió szövetségesevé vált. Ezeket a nagy eredményeket a hősi Szovjet Hadsereg-nek, a Szovjet Hadsereg nagy véréldo-zatainak és a Szovjetunióval való szoros szö-vegségben, az ő példája nyomán, a vi-lág demokratikus erőivel való egység-ben építjük az igaz hazafiság és a dol-gozó társadalmi osztályok nemzetközi szolidaritása jegyében az új társadalmi rendet.